

Warmtenet in de wijk

Bewoners(collectief) als gelijkwaardige partner in de warmtetransitie

Uiterlijk in 2050 moeten we allemaal overstappen op een aardgasvrije manier van verwarmen. De aanleg van lokale warmtenetten lijkt in een deel van de wijken een kansrijke warmteoplossing. De warmtetransitie zorgt voor een boeiend nieuw samenspel tussen de betrokken partijen: overheid, markt en bewoners. Gemeenten voeren de regie over de warmtetransitie, warmtebedrijven hebben een uitvoerende rol. Maar de keuze - wel of geen warmtenet, welk type warmte - ligt voor een heel groot deel bij de bewoners. Als zij er collectief voor gaan, heeft het kans van slagen.

Deze publicatie is bedoeld ter inspiratie van gemeenten en bewoners(collectieven). Het laat zien waarom het zo belangrijk is om bewoners als partner te beschouwen en welke rollen een bewonerscollectief kan vervullen, ook als dit collectief geen (mede)eigenaar van het warmtenet wil worden. De publicatie geeft praktijkvoorbeelden uit Amersfoort, Bunnik en Veenendaal en algemene informatie om vrij uit te putten.

De drie belangrijkste inzichten uit de praktijk:

- **Vertragen om te kunnen versnellen**

Aardgasvrij maken van een wijk kost minimaal vijf jaar, zo is de ervaring in Amersfoort. Belangrijk daarbij is - in het geval van een warmtenet - dat het aanbod van het warmtebedrijf aan bewoners daarbij pas één van de laatste stappen is. Te vroeg met een contract van het warmtebedrijf gaan zwaaien, kan een negatief effect hebben. Bewoners moeten voldoende ingelicht zijn over de mogelijke opties, zich serieus genomen voelen en in staat zijn de juiste beslissing voor zichzelf én de buurt te nemen.

- **Individueel en collectief proces**

Er is sprake van zowel een individueel als collectief besluitvormingsproces: Individueel omdat elke woningeigenaar eigen baas is over zijn of haar huis, warmteaansluiting en energierekening. Ze moeten stap voor stap geholpen worden bij hun keuzes. Daarbij is het van belang om te luisteren in plaats van te overtuigen.

Daarnaast is er sprake van een collectief proces. Om te beginnen is er behoefte aan een collectief om te verbinden op gezamenlijk doel, gelijkwaardig mee te praten met warmtebedrijf en gemeente, en gezamenlijk behoeften/voorwaarden bewoners te onderzoeken.

Verder is het besef nodig dat elke woningeigenaar invloed heeft op de warmtevoorziening voor de buurt, ook als de woningeigenaar geen besluit neemt.

- **De meerwaarde van een bewonerscollectief**

Om mee te kunnen praten op een gelijkwaardige manier met gemeente en warmtebedrijf is een collectief van belang. Voor een collectief gelden deze tips:

- Werk aan een stimulerende groepsdynamiek | Cruciaal om iedereen in beweging te krijgen en te zorgen dat de groep actieve bewoners groeit. Erken daarbij diversiteit als kracht in de collectieve bewonersreis.
- Bouw aan een netwerk | Met verschillende manieren van betrokkenheid: koplopers, middengroepen, laatbloeiërs.

- Wees transparant | Laat zien wat je doet, en doe wat je zegt. Vraag actief om input. Om anderen aangehaakt te houden, taken te verdelen en zorgen te adresseren.
- Weerstand = betrokkenheid | Weerstand niet negeren. Blijf in gesprek, zoek de zorgen achter de weerstand en neem die serieus, respecteer ze.
- Sluit aan bij de waarden van bewoners | Waarden die meespelen bij keuze verschillen per bewoner, respecteer de verschillende waardeoriëntaties en wees je ook bewust van jouw eigen waarden.

Inhoud

1.	Introductie.....	4
1.1	De buurt aan zet.....	4
1.2	Sterker staan als collectief.....	4
	In de praktijk: Geen consument maar partner.....	4
1.2	Een goed begin is belangrijk	5
	In de praktijk: “Goed om een ingrijpend proces als dit vanaf het begin samen te doorlopen”	5
1.2.1	Meer kans van slagen.....	5
	In de praktijk: Vanaf stap één samen met de buurt	6
2.	De rollen van bewoners, gemeente en warmtebedrijf.....	6
2.1	De rol van de gemeente	6
2.2	De rol van het warmtebedrijf.....	7
2.3	De rol van bewoners(collectief)	7
3.	Rollen van het bewonerscollectief.....	7
3.1	In de eigen wijk.....	7
	In de praktijk: De buurt laten warmlopen voor warmtenet	9
		10
	In de praktijk: Intentieverklaring en samenwerkingsovereenkomst	10
	In de praktijk: De stem van klanten naar binnen halen	10
3.2	Buiten de eigen wijk	11
4.	Algemene informatie over warmtenetten	11
4.1	Veelgestelde vragen over een warmtenet	11
4.2	Voordelen van een warmtenet voor bewoners?	12
4.3	Bedenkingen van bewoners bij een warmtenet.....	12
5.	Meer weten?.....	13

1. Introductie

1.1 De buurt aan zet

Er is geen twijfel over mogelijk: bewoners zijn essentieel bij de overgang naar een duurzame warmteoplossing. Uiteindelijk moeten alle woningen van het gas af, maar elke woningeigenaar kiest zelf hoe: met een individuele oplossing (zoals een warmtepomp) óf aansluiting op een collectief warmtenet. Dat is een belangrijke keuze, want een warmtenet kan alleen worden aangelegd als een meerderheid van de huishoudens in de wijk meedoet. Elke individuele keuze (en ook het uitblijven daarvan) heeft dus invloed op de collectieve uitkomst.

1.2 Sterker staan als collectief

De keuze voor warmtelevering via een warmtenet, is er een voor de lange termijn. Het is niet te vergelijken met het afsluiten van een energiecontract, waarbij je zelf je energieleverancier kiest en ieder jaar kunt overstappen naar de leverancier met de beste deal. Voor een warmtenetaansluiting mag per wijk maar één warmtebedrijf een aanbod doen. Deelname betekent een contract aangaan met een 'monopolist', voor een periode van tientallen jaren. Je wilt dus als woningeigenaar weten waar je voor kiest. En mogelijk wil je er ook iets over te zeggen hebben. Als groep bewoners sta je daarbij sterker en kun je als gelijkwaardige partij met warmtebedrijf en gemeente aan tafel. In steeds meer buurten en wijken zien we dan ook dat burens zich rond de energie/warmtetransitie organiseren in bewonerscollectieven.

In de praktijk: Geen consument maar partner

"In mijn buurt in het Amersfoortse Bergkwartier kregen de huiseigenaren een paar jaar geleden 'uit het niets' een aanbod voor een warmtenetaansluiting. Het warmtebedrijf had een marketingbureau ingehuurd om huis-aan-huis aansluitingen te verkopen. Dat viel niet goed bij de bewoners. We voelden ons behandeld als consumenten, alsof we een glasvezelabonnement gingen kopen. Terwijl dit gaat om een contract dat je afsluit voor lange tijd zonder dat ze zelf kunt kiezen tussen aanbieders."

Menno de Wind is bewoner van het Bergkwartier en lid van Gebruikerscollectief Warmte Amersfoort. Hij vertelt: "Veel van mijn burens hadden überhaupt nog niet goed nagedacht over de overstap naar duurzame warmte, laat staan dat we er met elkaar over hadden gepraat of warmtenet een goede optie was. We voelden ons door de take-it-or-leave-it benadering van het warmtebedrijf niet serieus genomen. En hoewel er bewoners waren die een warmtenet zeker interessant vonden, stond de aanpak van het warmtebedrijf veel burens zó tegen, dat het uiteindelijk niet is doorgegaan."

In gesprek gaan vóór het aanbod

"Ik merk dat veel burens hierdoor wel zijn gaan nadenken over duurzame warmte-oplossingen. Aansluiting op een warmtenet lijkt door deze mislukte poging in ons buurtje van de baan, dus er komen nu steeds meer warmtepompen. Het lijkt daarmee minder waarschijnlijk dat er in de toekomst nog een kritische massa zal zijn voor een warmtenet."

Voor zowel bewoners als warmtebedrijf is het dus belangrijk om met elkaar in gesprek te zijn vóór er sprake is van een aanbod. Het helpt bewoners om het proces en het aanbod als iets van zichzelf te zien en het stelt warmtebedrijf in staat het aanbod zoveel mogelijk af te stemmen op de bewoners."

1.2 Een goed begin is belangrijk

De wens als bewoners bij elkaar te komen om de overstap naar duurzame warmte te bespreken, ontstaat in de praktijk op uiteenlopende momenten in het proces. Idealiter vinden burens elkaar al in een vroeg stadium, als alle opties nog openliggen. Het collectief is dan vanaf het begin ingelicht, kan diverse warmteoplossingen laten onderzoeken, meepraten met gemeente en (evt.) warmtebedrijf en andere bewoners meenemen in het proces. In sommige wijken bestaan al langere tijd energiecoöperaties waar buurtgenoten samen optrekken bij de verduurzaming van hun woningen. Daar nemen deze coöperaties vaak deze rol op zich. Op andere plaatsen ontstaan nieuwe initiatieven; spontaan of gestimuleerd door de gemeente.

In de praktijk: "Goed om een ingrijpend proces als dit vanaf het begin samen te doorlopen"

In de Amersfoortse wijk Luiaard/Kattenkampen is al enige tijd een groep bewoners actief rond energie en de warmtetransitie. Initiatiefnemer Marjanne van Loon vertelt over het GebruikersCollectief Warmte: "Het was voor ons jaren geleden al duidelijk dat er 'iets' moest gaan gebeuren om onze woningen gasvrij te maken, en we wilden ons goed voorbereiden. Het was fijn om als gelijkgestemden hiermee bezig te zijn en het heft in eigen hand te nemen. Ik weet zeker dat het voor elke buurt goed is om een ingrijpend proces als dit in gezamenlijkheid te doorlopen. De sociale binding die hierdoor ontstaat hebben we vandaag de dag hard nodig; niet alleen tijdens de warmtetransitie."

Collectief vraagt om aanbod warmtebedrijf

Het gebruikerscollectief liet een tiental opties onderzoeken om als wijk van het gas af te gaan. Uit de opties koos het collectief voor het warmtenet en probeerde daar de buurtbewoners in mee te krijgen. Marjanne: "We vroegen vervolgens het Warmtebedrijf Amersfoort een aanbod te doen voor warmtenet in onze buurten. En omdat we al veel voorwerk hadden gedaan en wisten wat de bedenkingen en vragen waren van bewoners, konden we met het warmtebedrijf in gesprek over hoe zo'n aanbod eruit zou kunnen zien, om zo groot mogelijke kans van slagen te hebben. De gemeente is in dit proces ook steeds betrokken geweest, vanuit de gedeelde overtuiging dat dit proces naar invoering van warmtenet in de wijk alleen kan slagen als de drie hoofdrolspelers - bewoners, gemeente en warmtebedrijf - als gelijkwaardige partners aan tafel zitten."

1.2.1 Meer kans van slagen

Niet alleen voor de bewoners zelf; ook voor de gemeente en het warmtebedrijf is het van belang dat bewoners op tijd en als gelijkwaardige gesprekspartners worden meegenomen in de transitie, dat zij goed geïnformeerd zijn en zich niet overvallen voelen door de ontwikkelingen. In wijken waar een warmtebedrijf met een aanbod voor warmtetaansluiting komt zonder dat bewoners hierop zijn voorbereid, is de kans van slagen klein. Betrokkenheid en participatie vergroot ook in dit proces het draagvlak, en daarmee de kans van slagen en de mogelijkheid te versnellen. Daarbij maakt het niet uit of de gemeente of een bewonersgroep het initiatief neemt om diverse warmte-opties te verkennen.

In de praktijk: Vanaf stap één samen met de buurt

Engboogerd is de eerste buurt in Bunnik waar de gemeente is gestart met een Uitvoeringsplan Warmte. Sarah Coemans, Programmamanager Warmtetransitie, is ervan overtuigd dat vroegtijdig samen optrekken met bewoners cruciaal is voor een geslaagd proces. "We wilden vanaf stap één samen met de buurt onderzoeken wat voor hen een goede warmteoplossing is; er lag nog geen besluit over warmtenet of individuele oplossingen. Een warmtenet komt niet van de grond als bewoners er geen behoefte aan hebben."

Meedenkgroep

"De warmtetransitie is een gedeelde opgave. Als gemeente moeten we ervoor zorgen dat het gebeurt, maar HOE het gebeurt, voor welke oplossing wordt gekozen; dat bepalen uiteindelijk de woningeigenaren. Daarom willen we dat zij actief kunnen meedenken en meepraten als zij dat willen. Die mogelijkheid hebben we gegeven. In Engboogerd was al langer een groep bewoners actief, onder meer met woningisolatie. Zij wilden graag een volgende stap zetten. Wij hebben toen een informatieavond georganiseerd over warmte-oplossingen en -technieken, en alle bewoners gevraagd wie er wilden meedenken over het gasvrij maken van de buurt. Daarbij hebben we externe ondersteuning ingeschakeld om het participatieproces te leiden en de kennis over technieken in te brengen. Zo'n 25 buurtbewoners meldden zich aan. Er ontstond daarna een meedenkgroep met diverse bewoners en ideeën, die goed ingelicht zijn, actief meepraten, goede vragen stellen en de buurt betrekken en op de hoogte houden. Ook de wijkvereniging deelt informatie."

Proces van jaren

"Op aangeven van de meedenkgroep is in een viertal bijeenkomsten een aantal oplossingen verder onderzocht en uitgewerkt in een rapport en meer toegankelijke posters. Deze worden gebruikt in een richtinggevende peiling onder de bewoners. Dan zijn we weer iets verder in het proces, maar in feite staan we nog steeds aan het begin van een aardgasvrije wijk. Dat is een proces van jaren. De uitwerking van de keuze en de uitvoering door bewoners en gemeente, daarvoor is nog tijd. Als je bewoners wilt laten meebeslissen over een warmteoplossing, kost het met name in het begin meer tijd om mensen bij elkaar te brengen en goed te informeren zodat zij uiteindelijk een keuze kunnen maken. Als we dit proces aan het begin goed hebben doorlopen, biedt dat houvast voor het proces daarna. Deze ervaring gebruiken we bij de volgende wijken die gasvrij moeten worden."

2. De rollen van bewoners, gemeente en warmtebedrijf

Bij de beslissing over een warmtenet in een wijk zijn drie partijen betrokken: gemeente, warmtebedrijf en bewoners. Het is een gelijkwaardige driehoek, waarbij elke 'poot' een eigen rol en verantwoordelijkheden heeft en onderlinge samenwerking cruciaal is.

2.1 De rol van de gemeente

Bij de warmtetransitie hebben gemeenten in Nederland een cruciale regierol. De gemeente stelt een Warmteprogramma op waarin per wijk staat wanneer deze van het gas afgaat en welk alternatief het meest geschikt is. Die visie werkt zij uit in concrete wijkuitvoeringsplannen, ze verleent vergunningen voor warmtenetten, maakt afspraken met netbeheerders over infrastructuur en coördineert het werk in de openbare ruimte. Ook bewaakt de gemeente de betaalbaarheid van de transitie, met extra aandacht voor kwetsbare groepen zoals mensen met lage inkomens en huurders. De gemeente informeert en betreft de inwoners bij de keuze voor een warmte-oplossing voor de wijk of biedt kaders voor bewonersgroepen die hierin zelf de regie willen pakken.

2.2 De rol van het warmtebedrijf

Warmtebedrijven hebben een uitvoerende rol in de warmtetransitie, door warmtenetten aan te leggen, te exploiteren en te onderhouden. Een warmtebedrijf legt hoofdleidingen aan in de openbare ruimte, zorgt voor aansluitingen op woningen en produceert of koopt warmte uit duurzame bronnen. Het warmtebedrijf stelt tarieven vast (binnen wettelijke kaders), sluit leveringscontracten af met afnemers, is verantwoordelijk voor transparante communicatie over kosten en prestaties en voert onderhoud uit.

Een warmtebedrijf kan in handen zijn van overheden en/of van een commercieel bedrijf. Een warmtebedrijf kan ook in handen zijn van bewoners die zich verenigd hebben in een warmtegemeenschap

2.3 De rol van bewoners(collectief)

Woningeigenaren en bewonerscollectieven hebben een actieve rol in de warmtetransitie. Zij beslissen zelf hoe ze hun woning willen verwarmen en kiezen daarbij tussen alternatieven, waaronder een warmtenetaansluiting. Ze kunnen actief meedenken over wijkplannen via inspraak en adviesraden en hun kennis van de wijk inbrengen bij het opstellen van uitvoeringsplannen. Bij 3. gaan we nader in op de rollen die het bewonerscollectief kan vervullen in de eigen wijk én daarbuiten.

3. Rollen van het bewonerscollectief

Het bewonerscollectief speelt een cruciale rol in de warmtetransitie. Het vormt de brug tussen bewoners, gemeente en warmtebedrijf. Maar wat doet zo'n collectief precies? Welke rollen zijn er weggelegd voor bewoners in de verschillende fasen op weg naar een gasvrije wijk? En wat kan het collectief betekenen voor andere wijken in de stad?

3.1 In de eigen wijk

Het bewonerscollectief kan tijdens het proces diverse rollen vervullen voor de eigen wijk/buurt, al dan niet ondersteund door een procesbegeleider (vanuit de gemeente). Een bewonerscollectief kiest zelf welke taken het op zich wil nemen. Voorbeelden:

Startfase (Wat zijn de mogelijkheden?)

- Activeert zoveel mogelijk bewoners rond het thema warmte in de wijk.
- Organiseert informatiebijeenkomsten.
- Voert het gesprek over de warmtetransitie.
- Geeft objectief informatie, beantwoordt vragen en deelt ervaringen, bijv. via nieuwsbrieven, website.
- Inventariseert wensen, zorgen, knelpunten en voorwaarden van bewoners.
- Werkt aan verbinding tussen buurtbewoners.
- Laat mogelijke warmte-oplossingen (individueel en collectief) onderzoeken.
- Brengt wijknetwerk in kaart en betreft lokale leiders en koplopers.

Keuzefase (Gaan we voor warmtenet?)

- Informeert bewoners over mogelijkheden, uitkomsten onderzoek.
- Zorgt dat bewoners goed geïnformeerd hun individuele keuze kunnen maken.
- Ondersteunt bewoners actief bij het maken van hun keuze.
- Geeft de aanleg van warmtenet eerlijke kans met relevante argumenten.
- Neemt zorgen en weerstand serieus en helpt deze wegnemen.
- Verduidelijkt dat het om een gezamenlijk besluit gaat ('geen keuze is ook een keuze').
- Sluit evt. samenwerkingsovereenkomst met gemeente.

Bij voorkeur van bewoners(collectief) voor warmtenet:

Aanbodfase (Hoe krijgen we voldoende bewoners mee?)

- Organiseert keukentafelgesprekken en inloopspreekuren (zie kader WarmeBuren).
- Beantwoordt vragen over technische, financiële en praktische kanten rond warmtenet.
- Adviseert op positieve en stimulerende manier.
- Verzamelt onder bewoners zo veel mogelijk intentieverklaringen voor een collectief warmtenet.
- Vraagt warmtebedrijf om aanbod op basis van wensen en voorwaarden bewoners.
- Overlegt regelmatig met gemeente en warmtebedrijf.
- Sluit intentieverklaring met warmtebedrijf (zie kader)
- Geeft als gelijkwaardige gesprekspartner bewoners een stem aan tafel.

Na afsluiten contracten tussen woningeigenaren en warmtebedrijf:

Realisatiefase en gebruik

- Blijft beschikbaar voor vragen van bewoners.
- Kan evt. overgaan in een gebruikersraad (zie kader Klantboard DEVO).
- Behartigt belangen op lange termijn.
- Mogelijk mede-eigenaarschap warmtebedrijf met minderheidsaandeel.
- Blijft aan tafel in de 'driehoek' om ook in andere wijken te kunnen bijdragen aan de warmtetransitie.

In de praktijk: De buurt laten warmlopen voor warmtenet

'Wij kennen elkaar, we kunnen elkaar vertrouwen, we gaan dit als burensamen doen', dat was de gedachte achter het initiatief WarmeBuren. Ondanks een uitgebreide campagne was aanbieder Warmtebedrijf Amersfoort er niet in geslaagd tot voldoende warmtenetaansluitingen te komen in enkele Amersfoortse wijken. Bewoners verenigd in het initiatief Warme Buren zagen een kans om buurtbewoners te helpen bij hun keuze.

WarmeBuur Marjanne van Loon: "We kwamen niet met een verkooppraatje aan de deur. Bij elke woning namen we de tijd om informatie te geven over het warmtenet en het aanbod van het warmtebedrijf. We luisterden naar de zorgen en bedenkingen van bewoners en vroegen naar hun specifieke situatie. 'Wat heb jij nodig om mee te komen in deze overgang naar gasvrij wonen?' Vragen waar we niet direct een antwoord op hadden, namen we mee en zochten we uit. De antwoorden lieten we checken door de gemeente en het warmtebedrijf, en vervolgens werden ze op de website gezet. Dat werkte heel goed, mensen vonden het prettig op hun eigen niveau te kunnen praten met iemand uit de eigen buurt."

"Vooral door een gebrek aan tijd is het niet gelukt om voldoende deelnemers voor het warmtenet te werven, maar de WarmeBuren hebben er zeker voor gezorgd dat veel meer mensen op de hoogte zijn van de mogelijkheden en een goede keuze kunnen maken. Voor ons collectief leverde het heel veel waardevolle input op over de vragen, bezwaren en zorgen die bewoners hebben rond een warmtenet in de wijk. Die kennis en ervaring kunnen we inzetten voor andere Amersfoortse wijken waar dit nog gaat spelen."

In de praktijk: De stem van klanten naar binnen halen

KlantBoard warmtebedrijf DEVO in Veenendaal:

In de gasvrije nieuwbouwwijk Veenendaal-oost zijn alle woningen aangesloten op het duurzame warmtenet van Warmtebedrijf DEVO: een publiek warmtebedrijf met de gemeente Veenendaal als enige aandeelhouder. Iedereen krijgt hier dus warmte (en koude) via de ondergrondse leidingen van het warmtenet. Niet omdat bewoners daarvoor kozen, maar omdat het zo is meegenomen in de ontwikkelplannen. Ook dan is het volgens Amke van der Linden, communicatieadviseur bij DEVO, heel belangrijk om bewoners actief te betrekken.

Advies van klanten

Amke: "Een paar jaar geleden zijn wij gestart met de DEVO KlantBoard; een groepje van zes bewoners dat een goede representatie is van de diverse buurten van Veenendaal-oost. Twee keer per jaar komt de KlantBoard samen met het DEVO-team om gevraagd en ongevraagd advies te geven en vragen te stellen. Ons doel is om de stem van onze klanten naar binnen te halen; we willen weten wat er speelt. Juist als je geen keuze hebt gehad om klant te worden, is het goed te weten dat er naar je geluisterd wordt."

Leren van elkaar

Tijdens de KlantBoard-sessies duiken de leden samen in onderwerpen die warmtenetgebruikers belangrijk vinden, zoals tarieven, communicatie, duurzaamheid en bewonersparticipatie. Amke: "We zorgen dat er vanuit het bedrijf iemand aanwezig is die alles weet over het betreffende onderwerp, zoals iemand van de klantenservice, communicatie of een technisch projectmanager. Het zijn zeer waardevolle meetings en we leren echt van elkaar."

Verwachtingen managen

Volgens Amke zijn er naar aanleiding van de KlantBoard-sessies al diverse aanpassingen gedaan. "Vaak gaat het om praktische zaken. Zo optimaliseren we met de KlantBoard onze bestaande communicatiemiddelen. Zoals de nieuwsbrieven en de website. Maar we ontwikkelden samen ook een nieuwestoringsticker voor op de warmte-afleverset, zodat duidelijk is bij wie bewoners met welke vraag terecht kunnen. Daarnaast onderzoeken we hoe we het klantportaal kunnen verbeteren en eenvoudiger inzicht kunnen geven in energieverbruik. En we kijken samen hoe we bewoners kunnen ondersteunen in een initiatief om opgewekte energie te gaan delen.

We luisteren naar alle inbreng van de bewoners, maar het is daarbij wel belangrijk de verwachtingen te managen. Zo kunnen we bijvoorbeeld niet in discussie over tarieven, daar hebben onze klanten geen invloed op. Maar we kunnen wél duidelijker communiceren over de tarieven en hoe die zijn samengesteld. En daar helpt de input van onze KlantBoard goed bij."

In de praktijk: Intentieverklaring en samenwerkingsovereenkomst

Menno de Wind, Gebruikerscollectief Warmte - Amersfoort:

"Voor ons gebruikerscollectief was het cruciaal om tijdens het hele proces als partner gezien te worden door zowel gemeente als warmtebedrijf. Dat wilden we formaliseren, zodat bewoners in elk stadium verzekerd zouden zijn van zeggenschap en transparantie over zaken die van invloed zijn op de betaalbaarheid, betrouwbaarheid en duurzaamheid van warmte, en de kwaliteit van de dienstverlening. Met de gemeente Amersfoort sloten we een [samenwerkingsovereenkomst](#), waarin we onder meer de rolverdeling en taken vastlegden. Omdat er nog geen sprake was van aansluitingen, sloten we met het warmtebedrijf eerst een [intentieverklaring](#), als opmaat naar een samenwerkingsovereenkomst waarin we de zeggenschap konden borgen."

3.2 Buiten de eigen wijk

Niet elke wijk hoeft het wiel opnieuw uit te vinden. Door kennis en ervaring te delen, wordt het bewonerscollectief een belangrijke schakel in de transitie naar duurzame warmte; zowel in de eigen wijk als daarbuiten. Buiten de eigen buurt of wijk kan het collectief bewoners op diverse manieren ondersteunen:

- Vraagbaak voor andere wijken: deelt ervaringen en geleerde lessen.
- Helpt bij opstarten: ondersteunt nieuwe bewonerscollectieven bij organisatie.
- Procesbegeleiding: loodst bewoners door de complexe materie.
- Kennisdeling: versnelt warmtetransitie in gemeente of provincie.

4. Algemene informatie over warmtenetten

Bij veel bewoners zijn warmtenetten nog een onbekend fenomeen. In dit hoofdstuk daarom wat algemene informatie voor zowel gemeenten als bewonerscollectieven om vrij uit te putten.

4.1 Veelgestelde vragen over een warmtenet

Waarom moeten we voor 2050 gasvrij wonen?

- Het beleid van de overheid is erop gericht om te stoppen met fossiele brandstoffen en over te gaan op duurzame energie, uiterlijk in 2050. Duurzame energie is in de meeste gevallen lokale energie; we zijn daarmee dus niet langer afhankelijk van het buitenland. De leveringszekerheid is groter en er is meer zekerheid over de prijs. Duurzame energie kan nooit opraken, gas en olie wel.

Wat is een warmtenet?

- Een warmtenet is een ondergronds leidingennetwerk dat warmte transporteert van een centrale warmtebron naar woningen en gebouwen, waardoor die verwarmd kunnen worden zonder aardgas. Er zijn diverse duurzame bronnen, zoals aardwarmte, zonne-energie, restwarmte van de industrie, of afvalverbranding. In de aangesloten woningen wordt de warmte gebruikt voor verwarming en warm kraanwater via een warmtewisselaar. Daarna stroomt het afgekoelde water terug naar de bron om opnieuw opgewarmd te worden.

Hoe duurzaam is een warmtenet?

- De duurzaamheid van een warmtenet hangt af van verschillende factoren, zoals de bron en de watertemperatuur. Door landelijke wetgeving moeten warmtenetten steeds duurzamer worden. Het warmtebedrijf moet rapporteren over de duurzaamheid van het warmtenet.

Wat is een mini-warmtenet?

- In veel gevallen zal een warmtebedrijf een aanbod doen voor aansluiting van de buurt of wijk op een nog aan te leggen warmtenet, op basis van de duurzame energiebron(nen) waar het bedrijf mee werkt. Maar een bewonerscollectief kan in bepaalde gevallen ook zelf initiatief nemen voor aanleg van een kleinschalig warmtenet als er een duurzame warmtebron in de buurt is. Denk daarbij aan beken en vijvers, pompstation, afvalverwerking, restwarmte van gebouw, etc. Een dergelijk [mini-warmtenet](#) is sneller te realiseren, goedkoper in aanleg en biedt meer zeggenschap. Maar het vraagt ook meer inzet en commitment van bewoners.

Waarom komt er alleen een warmtenet in de wijk als er genoeg woningbezitters tekenen?

- De aanleg van een warmtenet is een grote collectieve investering (leidingen leggen, woningaansluitingen, bouw energiecentrale, etc.). Het is pas rendabel voor het warmtebedrijf (en betaalbaar voor bewoners) als er zicht is op een kritische massa van circa 70% is die mee wil doen. De overheid geeft alleen vergunningen en subsidie aan een warmtebedrijf als voldoende woningbezitters meedoen om het net financieel haalbaar te maken.

Wat staat er in de Wet Collectieve Warmte?

- Het doel van nieuwe Wet Collectieve Warmte is om ontwikkeling van nieuwe warmtenetten te vergemakkelijken en de betaalbaarheid, betrouwbaarheid en duurzaamheid van collectieve warmtelevering te waarborgen. In de wet staat onder andere dat warmtebedrijven die grotere warmtenetten willen aanleggen, voor meer dan de helft publiek eigendom moeten zijn. De ACM speelt als toezichthouder een belangrijke rol in de consumentenbescherming onder de Wet Collectieve Warmte door het stellen van een maximumprijs en een beperkte winstmarge voor warmteleveranciers.

4.2 Voordelen van een warmtenet voor bewoners?

Warmtenetten zijn er in meerdere varianten. Daarom is het belangrijk om per situatie na te gaan welke voordelen aan de orde zijn.

Financieel

- Geen aanschaffkosten voor een cv-ketel of warmtepomp.
- Geen onderhoudskosten aan verwarmingsapparatuur.
- Prijsbescherming door de ACM
- Een stabielere prijs dan op basis van gas

Gebruiksgemak en comfort

- Geen omkijken naar, warmte komt direct het huis in.
- Geen keuring of onderhoud nodig.
- Geen ruimte nodig voor een cv-ketel of warmtepomp en geen geluid.
- Kan ook in (nog) minder goed geïsoleerde oudere huizen en met de bestaande radiatoren

Duurzaamheid

- Gevoed door aardwarmte, bodemenergie of andere duurzame bronnen.
- Aanzienlijk lagere CO₂-en stikstof uitstoot dan gasverwarming.
- Bewoners dragen bij aan energietransitie zonder grote investering.

Collectieve kracht

- Samen tijd en energie investeren in warmtenet maakt warmtetransitie haalbaar.
- Niet iedereen hoeft zelf een individuele oplossing te regelen.

4.3 Bedenkingen van bewoners bij een warmtenet

Bij de (mogelijke) overstap naar een warmtenet komen bij bewoners ook zorgen en bezwaren naar boven. Een bewonerscollectief kan (vaak samen met gemeente en warmtebedrijf) veel van die zorgen wegnemen, met heldere informatie en uitleg. Hieronder stippen we de meest voorkomende (categorieën van) twijfels van bewoners aan, met daarbij kort een reactie.

Financiën: wat gaat het mij kosten?

- De kosten voor warmte geleverd via een collectief warmtenet, zijn opgebouwd uit aansluitkosten, vaste kosten en variabele kosten. Het warmtebedrijf kan met behulp van een eenvoudige rekentool duidelijkheid geven wat dit per woning betekent. De kosten verschillen per warmtebedrijf en per regio, maar liggen gemiddeld dicht in de buurt van de kosten voor gaslevering (€ 1.200 - € 1.500 per jaar).

Duurzaamheid: hoe duurzaam is de geleverde warmte (nu en later)?

- De Wet Collectieve Warmte (voorheen Warmtewet) verplicht warmtebedrijven transparantie over bronnen. Die informatie staat onder andere op de website en in jaarverslagen van het warmtebedrijf. De ACM houdt toezicht op claims van warmtebedrijven. Het bewonerscollectief zit bij voorkeur al vroegtijdig rond de tafel met het warmtebedrijf en zal de duurzaamheid van de warmtebronnen - en garanties daarvoor in de toekomst) zeker bespreken.

Urgentie: is het nú al nodig?

- Voor veel bewoners en woningeigenaren is 2050 nog ver weg. Waarom moeten we ons hier nu al mee bezighouden? Er zijn diverse redenen om op tijd te starten met (oriënteren op) een duurzame warmteoplossing (zie 'Een goed begin is belangrijk'). Gemeentes hebben daarin een belangrijke rol: duidelijkheid over welke wijk wanneer van het gas af gaat, is nodig om de urgentie voelbaar te maken bij bewoners.

Leveringszekerheid: is er altijd voldoende warmte?

- Warmtebedrijven moeten helder zijn over risicobeperking en garanties. De Wet Collectieve Warmte (voorheen Warmtewet) verplicht continue levering, en ACM ziet erop toe dat het bedrijf zijn afspraken nakomt. Het bewonerscollectief kan bewoners helpen om bijvoorbeeld leveringsgaranties en compensatieregelingen vast te leggen in hun contract met het warmtebedrijf.

Aanpassingen in huis: zijn er ingrepen nodig?

- Dit is iets waar veel bewoners zich zorgen over maken. Moet ik eerst alles isoleren, waar komen die buizen, hoe groot is zo'n afleverset, wat doe ik met mijn cv-ketel? Het bewonerscollectief is goed geïnformeerd en kan hierop antwoorden. Over het algemeen zijn er weinig aanpassingen nodig, maar dit hangt af van het type warmtenet.
In de onderzoeksfase wordt voor enkele typen woningen als voorbeeld berekend wat de kosten van eventuele aanpassingen zijn, in overleg met het bewonerscollectief. Voor de specifieke situatie per woonhuis kunnen bewoners een technische inspectie laten doen door het warmtebedrijf. Die brengt in kaart welke aanpassingen nodig zijn en wat de kosten daarvoor zijn.

Geen keuzevrijheid: krijg ik wel garanties en zeggenschap?

- Waar u bij een traditionele energieaanbieder gemakkelijk kunt overstappen als de deal of service ergens anders beter is, ga je voor warmtelevering een contract voor lange tijd aan met één leverancier. Opzeggen van het contract kan, maar daar zijn kosten aan verbonden en de eigenaar moet zelf voor een alternatief zorgen. Er is per gebied maar één bedrijf dat duurzame warmte mag leveren. Om misbruik van die monopoliepositie te voorkomen, heeft de overheid in de nieuwe Wet Collectieve Warmte een aantal verplichtingen vastgelegd. De Autoriteit Consument en Markt (ACM) – toezichthouder op de naleving van de wet – beschrijft een aantal daarvan in de 'Leidraad verplichtingen voor een leverancier van warmte'. Voor bewoners(collectieven) is het belangrijk om zeggenschap te creëren, door als partner aan tafel te zitten bij het warmtebedrijf. Veel warmtebedrijven hebben een gebruikersraad of klantenboard.

5. Meer weten?

Hier kunt u terecht voor meer informatie als bewoners(scollectief) en gemeente

Handige websites

- [Energie Samen](#): de landelijke koepel en belangenorganisatie van energievoöperaties. Ondersteunt duurzame energie-initiatieven van burgers en lokale ondernemers met belangenbehartiging, diensten en kennis.
- [Servicepunt Energie](#): uitgebreide praktische ondersteuning warmtetransitie voor bewonersgroepen in de provincie Utrecht (met helpdesk en toolbox). Het Servicepunt Energie is een samenwerking tussen Natuur en Milieufederatie Utrecht en Energie van Utrecht.
- [HIER voor energie-initiatieven](#). Hier vind je alles voor en over duurzame energie-initiatieven. Over samen energie besparen en opwekken, met de buurt van het gas af, en flexibiliteit in de wijk.

Voorbeelddocumenten/ downloads

- [Voorbeeld vragenlijst DEVO voor KlantBoard](#)
- [Oproep leden KlantBoard DEVO](#)
- [Voorbeeld intentieverklaring tussen gebruikerscollectief en warmtebedrijf](#)
- [Voorbeeld intentieovereenkomst tussen collectief en gemeente](#)